

บทที่ 1

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่ ดร.แดนบีช บัดเลย์ (Dr. Danbeach Bladley) ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะมิชชันนารีชาวอเมริกันเดินทางมาสอนคริสตศาสนาในประเทศไทยเป็นผู้ให้กำเนิดกิจการพิมพ์เป็นครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งบรมราชจักรีวงศ์เป็นต้นมา โดยใช้ชื่อว่า "บางกอกเรคคอร์ดเดอร์" (Bangkok Recorder) โดยเชื่อกันว่าเป็นหนังสือพิมพ์รายเดือนฉบับแรกของไทย คนไทยจึงมีโอกาสดูรู้จักกับสื่อมวลชนประเภทแรกนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ถึงแม้ว่าหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ยังขาดลักษณะที่สมบูรณ์แบบคือ ยังไม่มีบรรณาธิการอย่างเป็นตัวเป็นตน แต่สิ่งหนึ่งที่ถือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกันกับหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ได้แก่ บุคลากรซึ่งทำหน้าที่ในฐานะนักข่าวหรือผู้สื่อข่าว ซึ่งทำหน้าที่เสมือนเป็นผู้รายงานรวมทั้งเป็นสื่อกลางระหว่างต้นตอของเหตุการณ์ไปสู่ผู้คนในสังคม ประกอบกับสื่อมวลชนไทยเริ่มมีวิวัฒนาการที่ก้าวหน้ามากขึ้นตามลำดับ "ข่าว" จึงกลายมาเป็นเนื้อหาของสื่อมวลชนที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อภารกิจของสื่อมวลชน ดังที่ ศิริชัย ศิริกายะ และกาญจนา แก้วเทพ (ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ; 2521 น. 200) กล่าวว่า

...องค์ประกอบที่เป็นหัวใจของหนังสือพิมพ์และสื่อแบบอื่น ๆ ที่ตามมาทีหลัง (คือวิทยุและโทรทัศน์) ก็คือ "ข่าว" นั่นเอง ดังนั้นในการกล่าวถึงเนื้อหาของสื่อมวลชนก็ควรให้ความสนใจกับเรื่องของข่าวเป็นพิเศษ ทั้งนี้เพราะ "ข่าว" เป็นเพียงหนึ่งในไม่กี่อย่างของสื่อมวลชนที่มีส่วนช่วยให้มนุษย์เรามีทางแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ นานา... สถาบันสื่อมวลชนไม่อาจอยู่ได้โดยปราศจาก "ข่าว" และทำนองเดียวกัน "ข่าว" ก็ไม่อาจอยู่ได้โดยปราศจากสื่อมวลชนเช่นกัน...

นักข่าวจึงได้กลายมาเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในฐานะที่เป็นผู้ส่งสารในกระบวนการสื่อสารที่มีได้ทำงานลำพังแต่เพียงผู้เดียว และปฏิบัติหน้าที่อยู่ใน

สังกัดขององค์กรด้วยตั้งที่ เดนิส แมคเคเวล (Denis Mequail ใน Mass Communication Theory An Introduction) ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้ส่งสารมวลชนไว้ว่า บุคคลเหล่านี้ต้องทำงานในองค์กรที่มีโครงสร้างซับซ้อนมีการแบ่งแยกงานออกเป็นแผนกต่าง ๆ เพราะฉะนั้นเมื่อเอ่ยถึงผู้ส่งสารมวลชน เราจึงมิได้หมายถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพียงลำพัง แต่ต้องมองภาพรวมทั้งองค์กร เช่น สำนักงานหนังสือพิมพ์, สถานีวิทยุกระจายเสียง และสถานีวิทยุและโทรทัศน์ เป็นต้น

ในอดีตสถานการณ์ทางด้านอาชีพของนักข่าวดูเหมือนจะไร้หลักประกันสำหรับอนาคต เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างความมั่นคงในอาชีพนักข่าวกับอาชีพอื่น ๆ นอกจากนี้การทำงานของนักข่าวยังต้องเผชิญกับการถูกแทรกแซงจากอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจอยู่เสมอ แต่สำหรับนักข่าวซึ่งเป็นผู้ที่มีอุดมการณ์ทางวิชาชีพแม้จะตกอยู่ในสภาพที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ส่วนใหญ่ก็ยังคงรักที่จะประกอบอาชีพนี้ต่อไปเรื่อย ๆ และบางครั้งอาจเคยคิดเปลี่ยนใจที่จะหันเหไปประกอบอาชีพอื่นดูบ้างก็ตาม แต่ในท้ายที่สุดแล้ว ก็ต้องหวนกลับมาประกอบอาชีพนักข่าวอีกครั้ง ทั้งนี้เพราะเขายังมีความภาคภูมิใจในอุดมการณ์ของนักวิชาชีพที่บุคคลภายนอกได้ให้สมญานามด้วยการเรียกพวกเขาว่า "ฐานันดรที่สี่"

โดยทั่วไปแล้วการเข้าสู่อาชีพต่าง ๆ ของคนเรากระทำได้อยู่หลายลักษณะ กล่าวคือ บางอาชีพเป็นอาชีพที่ดำเนินรูปแบบการประกอบอาชีพในลักษณะของการสืบทอดมรดกตกทอดกันมา อาทิเช่น อาชีพเกษตรกร ช่างฝีมือ ช่างแกะสลัก ฯลฯ หรือบางอาชีพมีข้อจำกัดทางด้านเชื้อชาติ โดยระบุให้เป็นอาชีพสงวนไว้ให้กับคนในชาติตนเองเท่านั้น เช่น อาชีพช่างตัดผม อาชีพขับสามล้อ นอกจากนี้บางอาชีพก็ถูกกำหนดด้วยลักษณะความแตกต่างทางเพศ เช่น ทหาร ตำรวจ เป็นต้น¹

---

¹ขวัญเรือน กิติวัฒน์. เอกสารประกอบการสอนวิชาสัมมนาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (อัดสำเนา)

สำหรับนักข่าวแล้วก่อนที่จะเขาจะตัดสินใจเข้ามาสู่อาชีพนี้คงจะต้องมีปัจจัยที่เข้ามามีผลทำให้เขาเลือกที่จะเข้ามาประกอบอาชีพ เช่นกันกับอาชีพอื่น ๆ ดังนั้นสิ่งที่การวิจัยครั้งนี้ต้องการจะศึกษา ก็เพื่อที่จะทราบว่า เส้นทางในการเข้ามาสู่อาชีพนักข่าว มีลักษณะอย่างไร และมีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ามาประกอบอาชีพนี้ รวมทั้งขั้นตอนของการดำเนินงานประกอบอาชีพก็ดี หรือการสิ้นสุดในอาชีพก็ดีจะมีลักษณะอย่างไร

และในบรรดาผู้ที่ประกอบอาชีพนักข่าว ซึ่งสังกัดอยู่ตามองค์กรสื่อสารมวลชนหลายแห่ง รูปแบบของการดำเนินงานขององค์กรสื่อสารมวลชนดังกล่าว มักจะถูกแบ่งออกตามลักษณะของผู้ประกอบการคือ องค์กรสื่อสารมวลชนที่เป็นของรัฐ และองค์กรสื่อสารมวลชนที่เป็นของเอกชน เพราะฉะนั้นสิ่งที่สนใจจะศึกษาอีกประการหนึ่งก็คือ การเข้ามาสู่อาชีพนักข่าวให้กับองค์กรที่มีลักษณะการเป็นเจ้าของสื่อที่แตกต่างกัน ระหว่างองค์กรที่เป็นของรัฐและเอกชนเช่นนี้จะมีลักษณะที่แตกต่างกันหรือเหมือนกันอย่างไร

ปัญหาคำวิจัย

1. ปัจจัยอะไรบ้างที่เข้ามามีส่วนกำหนดการตัดสินใจของบุคคลก่อนเข้ามาสู่อาชีพนักข่าว ทั้งในองค์กรสื่อสารมวลชนที่เป็นของรัฐและเอกชน
2. สภาพแวดล้อมอะไรบ้างที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกซึ่งบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินงานอาชีพนักข่าว ทั้งในองค์กรสื่อสารมวลชนของรัฐและเอกชน
3. การสิ้นสุดในอาชีพนักข่าวทั้งในองค์กรสื่อสารมวลชนของรัฐและเอกชน มีลักษณะเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อให้ทราบถึง ปัจจัยที่เข้ามามีส่วนกำหนดการตัดสินใจของผู้ที่จะเข้ามาประกอบอาชีพนักข่าวของทั้งองค์กรสื่อสารมวลชนที่เป็นของรัฐและเอกชน
2. เพื่อให้ทราบถึงสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกซึ่งบทบาท

และหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินงานอาชีพนักข่าว ทั้งในองค์กรสื่อสารมวลชน ที่เป็นของรัฐและเอกชน

3. เพื่อให้ทราบถึงลักษณะการสิ้นสุดของอาชีพนักข่าวทั้งในองค์กรสื่อสารมวลชนที่เป็นของรัฐและเอกชน

ข้อสันนิษฐานของการวิจัย

1. การที่บุคคลจะตัดสินใจเลือกเข้ามาประกอบอาชีพนักข่าว ไม่ว่าจะเข้ามาเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งขององค์กรราชการหรือองค์กรเอกชนก็ตาม ย่อมจะมีปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้อง และสามารถแบ่งแยกออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ

1.1 ปัจจัยภายใน ได้แก่ ภูมิหลังทางสังคม ประกอบด้วย การศึกษาค่านิยมของแต่ละบุคคล และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

1.2 ปัจจัยภายนอก ได้แก่ บริบททางสังคม

ซึ่งแต่ละคนย่อมจะให้ความสำคัญต่อยุปัจจัยทั้งหลายก่อนการตัดสินใจเลือกมาประกอบอาชีพนักข่าวไม่เท่ากัน

2. สภาพแวดล้อมภายในองค์กรมีอิทธิพลทั้งในด้านการเกื้อหนุนให้นักข่าวสามารถดำรงสถานภาพทางอาชีพภายในองค์กรต่อไปได้ และผลักดันให้เกิดความท้อถอยในการดำเนินงานจนกลายเป็นอุปสรรคในการดำรงอยู่ในสถานภาพทางอาชีพนั้น

3. เมื่อนักข่าวสิ้นสุดอายุการทำงาน เนื่องจากการทำงานดังกล่าว เป็นอาชีพที่ต่อเนื่อง ดังนั้นการสิ้นสุดในอาชีพดังกล่าวจึงเกิดขึ้นพร้อมกับการสิ้นสุดอายุของการทำงาน

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาเปรียบเทียบการเข้าสู่อาชีพนักข่าวขององค์กรราชการและองค์กรเอกชนครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ให้ความสำคัญต่อการกำหนดเป้าหมายของการศึกษาโดยแบ่งตามลักษณะการเป็นเจ้าขององค์กร ซึ่งได้แก่ หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวันและกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งถือเป็นตัวแทนขององค์กรสื่อสารมวลชนภาคเอกชนและราชการ

เหตุผลที่ผู้ศึกษาเลือกทำการศึกษาวิจัยด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคลกรที่ทำหน้าที่เป็นนักข่าวของหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน เพื่อเป็นเสมือนตัวแทนขององค์การสื่อสารมวลชนภาคเอกชนคราวนี้ก็เพราะ

1. หนังสือพิมพ์สยามรัฐเป็นหนังสือพิมพ์รายวันฉบับเดียวที่มีอายุยาวนานมากที่สุดคือ 42 ปี ของการทำหน้าที่สื่อสารมวลชนเพื่อรับใช้สังคมไทย
2. หนังสือพิมพ์สยามรัฐเคยได้รับการยกย่องจากผู้ที่ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนด้วยกันว่าเป็นเสมือนมหาวิทยาลัยที่ผลิตคนหนังสือพิมพ์

สำหรับองค์การภาคราชการที่ผู้ศึกษาได้เลือกขึ้นมาเป็นตัวแทนในการวิจัยคราวนี้ได้แก่ กรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นองค์กรสื่อสารมวลชนของรัฐที่รับใช้ประเทศชาติมาช้านานเกือบ 60 ปี กรมประชาสัมพันธ์จึงเป็นสื่อมวลชนที่สามารถสะท้อนภาพให้เห็นถึงเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยด้านการเมือง การปกครองในภาครัฐได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้กรมประชาสัมพันธ์ยังมีบุคลากรที่ทำงานในฐานะนักข่าวประจำอยู่ตามสถานีวิทยุกระจายเสียง และสถานีวิทยุโทรทัศน์อย่างครบถ้วน ได้แก่ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย และสถานีวิทยุและโทรทัศน์ช่อง 11 การถือกำเนิดของกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งแต่ก่อนเรียกเพียงว่า "กองการโฆษณา" มีวัตถุประสงค์หลักอยู่ 2 ประการ² คือ

1. เพื่อโฆษณาประเทศไทยให้เป็นที่รู้จัก และไว้วางใจแก่นานาประเทศ
2. เพื่อโฆษณาเผยแพร่ชักจูงน้ำใจประชาชนให้บังเกิดความเลื่อมใสในการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นการปกครองระบอบใหม่ในเวลานั้น

และจนวนบัดนี้ก็ดูเหมือนว่าการปฏิบัติหน้าที่ของกรมประชาสัมพันธ์ยังคงยึดถือในแนวนโยบายดังกล่าวเสมอมา

²พรสวรรค์ อุกาารวุฒินงค์. บทบาทหน้าที่ของกรมประชาสัมพันธ์ในฐานะองค์กรสื่อสารมวลชน. วิทยานิพนธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แต่ด้วยเหตุที่ว่ากรมประชาสัมพันธ์ เป็นองค์กรสื่อสารมวลชนที่มีทั้งสถานีวิทยุกระจายเสียง และสถานีวิทยุและโทรทัศน์ช่อง 11 อยู่ในครอบครอง แต่เป็นเพราะความที่สถานีวิทยุและโทรทัศน์ช่อง 11 ยังมีอายุขัยที่น้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยที่ถือกำเนิดมาพร้อมกับการเปลี่ยนชื่อจาก "กองการโฆษณา" มาเป็น "สำนักงานโฆษณาการ" เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2476 แล้ว โอนสถานีวิทยุกรุงเทพฯ จากกรมไปรษณีย์โทรเลขมาเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2482 ก่อนที่จะยกระดับสำนักงานเป็น "กรมการโฆษณา" เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2482 หลังจากนั้นก็เปลี่ยนชื่อเป็น "กรมประชาสัมพันธ์" เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2495

ด้วยความสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ของกรมประชาสัมพันธ์ที่ผูกพันกับสื่อวิทยุมาช้านานนี้เอง ทำให้ผู้ศึกษาได้ให้ความสนใจในขอบเขตของผู้ปฏิบัติงานในฐานะนักข่าวของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เท่านั้น

คำจำกัดความและนิยามศัพท์

การเข้าสู่อาชีพ หมายถึง กระบวนการที่เป็นขั้นเป็นตอนของบุคคลในการประกอบอาชีพโดยเริ่มตั้งแต่

ขั้นก่อนเข้าสู่อาชีพ หมายถึง ขั้นตอนในการหาข้อมูลเพื่อตัดสินใจก่อนที่จะเข้ามาประกอบอาชีพนักข่าว

ขั้นของการดำรงสถานะบทบาทในอาชีพ หมายถึง ลักษณะการดำเนินงานบทบาทและสถานภาพของการประกอบอาชีพนักข่าว รวมทั้งการเรียนรู้และการปรับตัวให้เข้ากับสภาพและบริบทขององค์กร

ขั้นการยุติบทบาททางอาชีพ หมายถึง การยุติบทบาทของการประกอบอาชีพนักข่าวซึ่งสังกัดอยู่ในองค์กรของรัฐหรือเอกชนไว้ชั่วคราว อันสืบเนื่องมาจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างที่นักข่าวกับฝ่ายบริหารหรือผู้บังคับบัญชาต่อการแสดงออกซึ่งบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบ

นักข่าว หมายถึง ผู้ที่มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในงานข่าวทุกลักษณะไม่ว่าจะเป็น การสื่อข่าว, เรียบเรียงเพื่อนำเอาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งภายในและ

ภายนอกสังคมมาถ่ายทอดต่อผู้ฟัง ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของบทความการวิพากษ์วิจารณ์ และการประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อมวลชนทุกประเภท

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การที่ผู้ศึกษาได้มีโอกาสทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบการเข้าสู่อาชีพ ขององค์กรสื่อสารมวลชนที่เป็นของรัฐและเอกชนคราวนี้ เป็นการศึกษาเพื่อหวังให้ ได้ประโยชน์ดังต่อไปนี้คือ

1. ทำให้ทราบถึงความเป็นมาของบุคคลก่อนการตัดสินใจที่จะเข้ามา ประกอบอาชีพนักข่าว ว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่เป็นแรงผลักดันให้เขาเข้ามาสู่อาชีพนี้
2. ทำให้ทราบถึงสภาพแวดล้อมในการดำเนินงานอาชีพของนักข่าวใน องค์กรสื่อสารมวลชนที่เป็นของรัฐและเอกชน ตลอดจนลักษณะของการสิ้นสุดในอาชีพ
3. เป็นประโยชน์ หรือแนวทางสำหรับผู้สนใจประกอบอาชีพในลักษณะนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย